

Ook in de loges van de Bourla in Antwerpen wordt gespeeld. Hier is het zwembad op de parterre zojuist overstroomd. | FOTO: © KURT VAN DER ELST |

Locatietheater in de sc

Waar normaal het publiek zit ligt nu een vloer met een zwembad. Op het toneel groeit een bos van varens. Daartussen een transparante wand die de hele toneelopening vult, als een raam waar je doorheen kunt kijken en dat tegelijk een reusachtig projectiescherm is. *Van den vos* van FC Bergman beleefde in januari zijn Nederlandse première in Amsterdam. Marieke Smits, student aan de Opleiding Techniek en Theater van de AHK, werkte mee aan de voorstelling en doet verslag. | DOOR: MARIEKE SMITS |

‘De complete speelvloer op de parterre komt blank te staan’

een waterpartij. De modernistische architectuur doet kil en leeg aan. Deze wereld wordt gescheiden van die op het toneel door een transparante wand in de portaalzone, die doorkijk biedt naar een woud van bomen en varens, waar de vos Reinaert zich schuilhoudt. De wand is de scheidslijn tussen twee werelden, maar hij dient ook als projectiescherm voor de video, zowel vooraf gemonteerde beelden als live geschoten materiaal van een cameraman op het toneel. Rechts voor de wand zit het Berlijnse Solistenensemble Kaleidoskop, dat de personages en hun zoektochten met onheilspellende muziek vooruit stuwt. Doordat de beschaafde wereld in *Van den vos* zich in de publieksruimte bevindt maken de toeschouwers er letterlijk deel van uit. Ze zijn de directe getuigen van de delicten die wolf Ysengrym, het hoofdpersonage in deze bewerking, begaat. De voorstelling speelde tweeëneenhalve week in de Bourlaschouwburg in Antwerpen en gaat dit jaar op tournee langs negen theaters. Stadsschouwburg Amsterdam is de eerste.

Spelen op de parterre

Voor *Van den vos* moet elke schouwburg die we bezoeken flink worden verbouwd. Om op de parterre te kunnen spelen wordt eerst de hele benedenzaal overbouwd met layherstelling. Deze klus doet het ontvangende theater, de dag voordat de ploeg van het Toneelhuis arriveert. In de ideale situatie, zoals we speelden in de Bourlaschouwburg, bevinden de acteurs zich net onder het publiek. De rand van het eerste balkon zit dan ongeveer op ooghoogte. Het publiek neemt plaats op de balkons en heeft vanuit die positie een goed overzicht over de totale set. De normaal gesproken goedkopere zitplaatsen bieden bij deze voorstelling de beste zichtlijnen. Wanneer je van boven op de set kijkt vindt je blik gemakkelijk een balans tussen het spel en de videoprojecties. Zit je te dichtbij, dan ga je al snel focussen. De actie in de voorstelling vertrekt bijna altijd vanuit het achterste gedeelte van het speelvlak, dicht bij de wand. Je hebt dat nauwelijks door wanneer je de voorstelling bekijkt, maar het is een belangrijk gegeven voor de zichtlijnen. Dit gedeelte van de parterre ligt het dichtst bij het originele toneel, waardoor de hele zaal er goed zicht op heeft. Iedereen maakt dus live de start van de handeling mee, maar zodra deze zich over het speelvlak verplaatst kan een deel van het publiek het zicht kwijtraken. Dat wordt opgevangen door de videobeelden van cameraman Thomas Verstraeten, die de acteurs bijna continu volgt. Zo kunnen bijvoorbeeld de toeschouwers op de zijbalkons toch volgen wat er direct onder hen gebeurt. De videowand dient dus niet alleen om de zoektocht naar de ►

houwburg

Van den vos is de nieuwste productie van het Vlaamse collectief FC Bergman, zes jonge theatermakers die onderdak hebben gevonden bij het Antwerpse Toneelhuis. Zij maken fysiek en beeldend theater op het randje van de onmogelijkheid. Vier jaar geleden ontstond bij hen en componiste Liesa van der Aa het idee om een bewerking te maken van het befaamde middeleeuwse dierenepos *Van den vos Reynaerde*. Het is een voorstelling geworden waarin de tweedeling tussen beschaving en natuur centraal staat, letterlijk en figuurlijk. Voor de Nederlandse première in Amsterdam is de stadsschouwburg grondig aangepast, want het speelvlak strekt zich uit over de hele zaal. Over de stoelen van de parterre, daar waar normaal publiek zit, is een statige ruimte gecreëerd met in het midden

De kunstvarens zijn met verfijnt behandeld voor meer realisme, de boom is ooit gemaakt voor King Lear. Daarnaast opbouw van de vloer in Amsterdam. | FOTO: © MARIEKE SMITS |

vos Reinaert en zijn innerlijke belevingswereld weer te geven, maar heeft ook als functie om het contact met het publiek te behouden.

Video

Om tijdens de voorstelling draadloos video te kunnen sturen maken we gebruik van het Meridian zendsysteem van Boxx Communications. FC Bergman gebruikte deze apparatuur al eerder in hun vorige voorstelling *300 EL x 50 EL x 30 EL*. Het is een broadcastsysteem dat is ontwikkeld om hoge kwaliteit video ongecomprimeerd en zonder enige vertraging te verzenden. Zero-latency is de allerbelangrijkste eigenschap waaraan het zendsysteem voor deze voorstelling moet voldoen. Je kijkt namelijk in één oogopslag naar zowel het spel van de acteurs als het oog van de camera. In het voortraject van *Van den vos* hebben we veel onderzoek naar dit type zendsystemen gedaan. De markt voor deze apparaten is klein. Het enige alternatief dat we vonden is de Teradek Bolt, in een aanzienlijk lagere prijsklasse. Op het open speelveld werden we er positief door verrast. Er was geen waarneembare vertraging en we hadden geen last van storingen, althans zolang de zender en ontvanger elkaar nog konden 'zien'. Maar op de balkons en in de loges, waar tijdens de voorstelling ook wordt gespeeld, verloor het systeem al snel zijn verbinding. Met de Meridian zijn we voor zekerheid gegaan. Testen door het glas van de regiecabine wisten we uit dat we met dit systeem zeker door onze wand zouden kunnen gaan.

De live videostream en de vooraf opgenomen beelden worden uitgestuurd via Isadora en vervolgens *in retro* geprojecteerd op de transparante wand, opgebouwd met projectieplaten van Amadea Technologies. Het Amadea holographic projectiescherm is een transparante acrylaat plaat, geschikt voor doorzichtsprojectie. Het scherm bevat een kristal dat ervoor zorgt dat je de video aan de voorkant helder kunt zien. Hoe rechter de kijkhoek, hoe duidelijker de video. De wand is voor ongeveer 95 procent transparant. Je kunt er dus perfect doorheen kijken en tegelijkertijd komt er ook erg veel licht van de projectie door de wand heen. Dit effect hadden we vooraf niet in die mate verwacht. De

wand zelf, de projectie op de vloer, het wateroppervlak, overall worden spiegels gevormd. Op verschillende momenten in de voorstelling wordt hier, met name door het standpunt van de camera, fraai gebruik van gemaakt.

Water

Het zwembad vormt een belangrijk onderdeel van de beschaving op de voorscène. Waar achter de wand een woest bos te zien is dat tot in de oneindigheid lijkt door te lopen, is het water in het bad juist tot stilstand gedwongen. Maar men verliest ook hier de overhand. Een storm van bladeren vervuilt het bad en uiteindelijk stroomt het zelfs helemaal over. De complete speelvloer op de parterre komt blank te staan. Om dit te realiseren werken we met twee circuits water die verbonden zijn middels een pompunit. In het zwembad zelf zit bijna twaalf kuub water. Achter op het toneel hebben we dan nog eens 5 kuub water opgeslagen om de parterre in de voorstelling over te laten lopen. Dit restwater bevindt zich in een mestzak, een type zak dat veel gebruikt wordt in de agrarische sector maar ook bij festivals en evenementen. We circuleren, verwarmen en reinigen deze circuits afwisselend. Op een goed moment in de voorstelling pompen we het water van de zak naar het bad. We stappen dan af

Opbouw van de projectiewand. | FOTO: © MARIEKE SMITS |

De cameraman volgt de acteurs op de voet. | FOTO: © KURT VAN DER ELST |

van de twee losse circuits, waardoor we twee wegen hebben van de zak naar het zwembad. Zo kunnen we langs beide aansluitingen het bad vullen en de vloer langs beide kanten geleidelijk en synchroon laten vollopen. Persoonlijk vind ik dit een fantastisch moment in de voorstelling. Ik zat tijdens dit changement altijd in de nok van de Bourla, klaar voor mijn handeling in de scène hierna. Langzaam maar zeker begint het publiek naar voren te leunen en los te komen van hun stoel. Door het gekraak van de stoelen ontstaat er een soort onrust in de zaal, iedereen begint in de gaten te krijgen dat het zwembad overloopt.

Waterreiniging

Op de pompunit bevinden zich verschillende tools om het water schoon en vrij van bacteriën te houden. De ozonator zorgt voor de injectie van ozongas. Dit doodt de meeste bacteriën, waardoor we minder chloor hoeven te gebruiken en geen last hebben van de chloorlucht zoals je die in een zwembad ruikt. We circuleren afwisselend het bad en de zak en verwarmen tot maximaal 30°C, zodat we verdamping of verneveling vermijden en wegblijven van de ideale temperatuur voor de legionelabacterie om zich te vermenigvuldigen. Vuil wordt opgevangen in het voorfilter en in het zandfilter. Dit zandfilter is een vat

gevuld met zand. Het water spoelt er doorheen en het vuil blijft hangen. We reinigen dagelijks onze filters en verwijderen grof vuil handmatig. Ten opzichte van een openbaar zwembad werken we maar met een kleine hoeveelheid water. De vervuiling is echter niet minder: een luchtmatras, acteurs met kostuums aan en een regen van bladeren. Met een panty over een schepnet kunnen we al veel voorwerk doen en ons filtersysteem deels ontlasten.

Locatietheater in de schouwburg

Van den vos is een locatieproject in een theater. We spelen in negen verschillende steden, in negen totaal verschillende zalen. De voorstelling maakt in de basis gebruik van alle mogelijkheden die een bonbonnière theater zoals de Bourla biedt. Er wordt gespeeld in bijna alle loges naast de stenen opening, er vertrekken effecten vanuit de kroon en van midden boven het zwembad. Op iedere locatie moet opnieuw gezocht worden naar de juiste plaatsing, naar ophangmogelijkheden. Los van deze effecten vraagt de voorstelling op zichzelf al om een complete herinrichting van het publieksgedeelte. Opkomsten, ophangpunten voor de belichting, blauw omlooplicht, afstopping, alles moet vanuit het niets opgebouwd worden. We nemen zelf naar alle locaties een grote voorraad scheurdoek en oude theaterdoeken mee om het gedeelte rond de speelvloer volledig af te stoppen. Het decor heeft een strakke uitstraling en komt het best tot zijn recht in een rustige en afgewerkte zaal. We gaan vrij ver in die aanpassingen. In Antwerpen hebben we alle looproutes in de zaal voorzien van plastic en tapijt om de vloer te beschermen. In de gangen hebben we tapijt gelegd om te voorkomen dat de natte acteurs over een koude tegelvloer moesten. De loges aan de zijkant hebben we omgebouwd tot kleedruimtes direct naast de speelvloer. De kinderen, die van alle acteurs de meeste tijd in het water doorbrengen, kunnen zich hier privé afdrogen en verkleden. Het is mooi om te ervaren hoe al deze inspanningen direct uitwerking hebben op de kwaliteit van de voorstelling, omdat iedereen voelt dat alle disciplines tot het uiterste gaan om het geheel naar een hoger plan te tillen. ◀

www.toneelhuis.be

Het speelvlak wordt eerst met zeil bedekt en dan voorzien van een 'marmere' vloer. Rechts het pompstelsel met waterzak. | FOTO: © MARIEKE SMITS |